

**SOSYAL, BEŞERİ VE İDARİ BİLİMLERDE
AKADEMİK ÇALIŞMALAR-2019**

**SOSYAL, BEŞERİ VE
İDARİ BİLİMLERDE
AKADEMİK ÇALIŞMALAR-2019**

Editörler

Prof. Dr. Zafer GÖLEN

Doç. Dr. Sevilay ÖZER

ISBN: 978-9940-540-76-0

SOSYAL, BEŞERİ VE İDARİ BİLİMLERDE

AKADEMİK ÇALIŞMALAR-2019

Editörler

Prof. Dr. Zafer GÖLEN

Doç. Dr. Sevilay ÖZER

Cetinje 2019

Editörler

Prof. Dr. Zafer GÖLEN

Doç. Dr. Sevilay ÖZER

Birinci Baskı • © Şubat 2019 /Cetinje-Karadağ

ISBN • 978-9940-540-76-0

© copyright

All Rights Reserved / Tüm hakları saklıdır

Ivpe

web: www.ivpe.me

Tel. +382 41 234 709

e-mail: office@ivpe.me

Print

Ivpe

Cetinje, Karadağ

İÇİNDEKİLER

Önsöz /-VII

Hakem Kurulu /-IX

EKONOMETRİ ÇALIŞMALARI

BÖLÜM I

ENFLASYON VE BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN TESTİ: MENA ÜLKELERİ İÇİN PANEL ARDL YAKLAŞIMI / Serpil TÜRKYILMAZ & Nursefa ERGİN /-1

FİNANS ÇALIŞMALARI

BÖLÜM II

KİTLE FONLAMASI VE KİTLE FONLAMA UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME / Turgay MÜNYAS & Selçuk YILDIZ /-15

İKTİSAT ÇALIŞMALARI

BÖLÜM III

DİJİTAL BÖLÜNME ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'NİN DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ / Barış YILDIZ & Gizem AKBULUT YILDIZ /-39

BÖLÜM IV

SOSYAL BİR DEĞER OLAN GÜVEN FAKTÖRÜ VE EKONOMİDEKİ YERİ / Özge ARPACIOĞLU ÖZDEMİR /-53

BÖLÜM V

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ (AB) ÜLKELERİNDE EKONOMİK BÜYÜME, AR-GE VE İNOVASYON İLİŞKİSİ: YENİ NESİL PANEL VERİ ANALİZİ / Hüseyin USLU /-71

BÖLÜM VI

OECD ÜLKELERİNDE BEŞERİ SERMAYE VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: DİNAMİK PANEL VERİ ANALİZİ / Hüseyin USLU /-103

BÖLÜM VII

TÜRKİYE'DE ÇEVRESEL KUZNETS EĞRİSİ HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİNİN TEST EDİLMESİ: YAPISAL KIRILMALI BİR ANALİZ / Hüseyin USLU /-131

BÖLÜM VIII

FİNANSAL KRİZ VE KRİZ TEORİLERİ / Y. Koray DUMAN /-155

İŞLETME ÇALIŞMALARI

BÖLÜM IX

*KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE ÇOCUK HAKLARI FARKINDALIĞI:
KONAKLAMA İŞLETMELERİ ÜZERİNE BİR ÖNERİ / Güntekin
ŞİMŞEK & Zeynel CİN /-183*

BÖLÜM X

*KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE HİZMET KALİTESİNİN MÜŞTERİ
MEMNUNİYETİ ve MÜŞTERİ SADAKATİNE ETKİSİ / Selme UYAR &
Ayşe TANSEL ÇETİN & Alper ERTÜRK /-199*

BÖLÜM XI

*OTEL İŞLETMELERİNDE KAYIRMACILIK ALGISI ÜZERİNE NİTEL
BİR ÇALIŞMA (NEVŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ) / Ebru KEMER /-219*

MALİYE ÇALIŞMALARI

BÖLÜM XII

*HAVA ULAŞIMI VE HAVALİMANI YATIRIMININ KAMU
EKONOMİSİNE ETKİLERİ / İsmail İŞLER /-235*

BÖLÜM XIII

*VERGİ UYUŞMAZLIKLARINDA İDARİ ÇÖZÜM YOLLARI:
ALTERNATİF ÇÖZÜM OLARAK ARABULUCULUK / Meltem İRTEŞ
GÜLŞEN /-267*

MUHASEBE ÇALIŞMALARI

BÖLÜM XIV

*SOSYAL MEDYANIN MUHASEBE DERSİ ALAN ÖĞRENCİLER
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: BİR ARAŞTIRMA / Hüseyin Ali KUTLU &
Seyhan ÖZTÜRK /-283*

BÖLÜM XV

*ADLİ MUHASEBE VE MUHASEBE DENETİMİ İLİŞKİSİ /Öznur
ARSLAN /-305*

BÖLÜM XVI

*KAŞAR ÜRETİMİNDE FAALLİYET TABANLI MALİYETLEME
YÖNTEMİNİN UYGULANMASI / Ahmet TERZİ /-319*

PAZARLAMA ÇALIŞMALARI

BÖLÜM XVII

PAZAR YÖNLÜLÜK, GİRİŞİMCİ YÖNLÜLÜK VE PAZARLAMA YETENEKLERİNİN İŞLETME PERFORMANSI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ANTALYA İLİ PERAKENDECI İŞLETMELERİNDE BİR ARAŞTIRMA
A.Buğra HAMŞIOĞLU /-337

BÖLÜM XVIII

DOĞRUDAN PAZARLAMA REKLAMLARINA YÖNELİKTÜKETİCİ ŞÜPHECİLİĞİNİN İKNA BİLGİSİ MODELİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ / Uğur UĞUR /-355

ULUSLARARASI TİCARET ÇALIŞMALARI

BÖLÜM XIX

LOJİSTİK / Selminaz ADIGÜZEL /-371

BÖLÜM XX

LOJİSTİK SEKTÖRÜNÜN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ: BRICS ÜLKELERİ VE TÜRKİYE İNCELEMESİ / Sevgi SEZER /-401

İLETİŞİM, MEDYA OKURYAZARLIĞI ÇALIŞMALARI

BÖLÜM XXI

İNTERNET MEDYASI İÇİNDEKİ “MEDYA HABER” SİTELERİ: HABER Mİ, ELEŞTİRİ Mİ, DEDİKODU MU? / Cihan OĞUZ /-417

BÖLÜM XXII

BASIN İŞLETMELERİ VE PLANLAMA / Çiğdem DİRİK /-425

BÖLÜM XXIII

TOPLUMSAL KİMLİĞİN İNŞASI SÜRECİNDE MEDYANIN ROLÜ / Sinem ÇAMBAY /-435

BÖLÜM XXIV

DEĞİŞEN MEDYA KÜLTÜRÜ: GELENEKSELMEDYADAN YENİ MEDYAYA EVRİLEN SÜREÇ / Celal HAYIR /-447

BÖLÜM XXV

MEDYAYA BOURDIEUCU PERSPEKTİFTEN BİR BAKIŞ: SEMBOLİK İKTİDAR VE SEDA SAYAN / Gül BAKAN /-463

BEŞERİ VE İDARİ BİLİMLER ÇALIŞMALARI

BÖLÜM XXVI

DİVAN ŞİİRİ VE HALK ŞİİRİ'NDE COĞRAFİ YAKLAŞIMLAR / Mehmet AKKAYA /-489

BÖLÜM XXVII

HALKLA İLİŞKİLER VE KALİTE / F.Kucukbas DUMAN & Selçuk Bora ÇAVUŞOĞLU & C. Nihal YURTSEVEN & Eray YURTSEVEN /-501

BÖLÜM XXVIII

HALKLA İLİŞKİLER ARAŞTIRMA VE KAMPANYALARINDA YÖNTEMLER / İrfan ERTEKİN /-521

BÖLÜM XXIX

MULTİNOMİNAL LOJİSTİK REGRESYON ANALİZİNİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ ÜZERİNE UYGULAMASI / Aysen ŞİMŞEK KANDEMİR /-529

BÖLÜM XXX

SİNEMATOGRAFİK MEKÂNDA TOPLUMSAL SINIF İFADESİ OLARAK RENK: AÇLIK OYUNLARI / Gül SİPAHİ /-545

BÖLÜM XXXI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİYASETÇİ ALGILARI ÜZERİNE BİR İNCELEME / Hüseyin ÇAVUŞOĞLU /-555

BÖLÜM XXXII

HARCAMA VE UYGULAMALARIYLA OSMANLI TOPLUM ve GÜNLÜK YAŞAMI / Mustafa HATİPLER /-573

BÖLÜM XXXIII

ÖRGÜTLERDE ÇATIŞMA EĞİLİMİ: İŞ STRESİNİN VE TÜKENMİŞLİK SENDROMUNUN ETKİSİ / H.Tezcan UYSAL & Sibel AYDEMİR /-605

BÖLÜM XXXIV

DENGELİ BAŞARI GÖSTERGESİ / Mustafa BEKMEZCİ /-623

BÖLÜM XXXV

LÜKS VE İSRAFIN FÂTİMİ VE MEMLÛK DEVLETLERİ YANSIMALARI / Hatice GÜLER /-643

BÖLÜM XXXVI

*ORTA ÇAĞDA İPEK YOLU HÂKİMİYETİ İÇİN TÜRK YURTLARINDA
YAPILAN MÜCADELELER / Yaşar BEDİRHAN /-657*

GÜZEL SANATLAR ÇALIŞMALARI

BÖLÜM XXXVII

İMGENİN GİZEMLİ ÇOCUKLARI / F. Deniz KORKMAZ /-683

BÖLÜM XVIII

*ÇALGI VE SES BİRLİKTELİĞİNİN TARİHSEL SÜRECİNDE GEZGİN
MÜZİSYENLER / A. Aylın CAN & Ü. Kubilay CAN /-707*

BÖLÜM XXXIX

*1960'LI YILLARDA TÜRK SİNEMASINDA KENT, MEKÂN VE İNSAN
İLİŞKİLERİ: GURBET KUŞLARI / Ali ÖZTÜRK /-713*

ÖN SÖZ

Sosyal Bilimler bünyesinde birçok bilim dalını barındıran ve dünyada her geçen gün daha çok önem kazanan bir alandır. Sosyal Bilimlerin faydalı olması ancak bünyesinde barındırdığı farklı bilim dallarının ortak çalışması ile faydalı olacaktır. Bu gerçeği gören dünyanın sayılı üniversiteleri bilimler arası çeşitli çalışmaları desteklemeye başlamışlardır.

Söz konusu çalışmalardan birisi de farklı branşlardan bilim insanlarının bir araya gelerek ortak kitap yazmalarıdır. Bu kitap da, bahsi geçen gelişmelerin neticesinde ortaya çıkmıştır. Kitapta, ekonomi, iktisat, muhasebe, uluslararası ilişkiler, beşeri ve idari bilimler, güzel sanatlar alanlarından 39 yazı bulunmaktadır.

Değerli yazıları ile kitabın ortaya çıkmasına katkıda bulunan yazarlara ve hakemlik yaparak yazıları kritik eden meslektaşlarımıza teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Zafer GÖLEN
Doç. Dr. Sevilay ÖZER

HAKEM KURULU

- Prof. Dr. Abdullah SOYKAN, Balıkesir Üniversitesi, Türkiye
- Prof. Dr. Aleksandar KADIJEVIĆ, Belgrad Üniversitesi, Sırbistan
- Prof. Dr. Alena ĆATOVIĆ, Saraybosna Üniversitesi, Bosna-Hersek
- Prof. Dr. Ema MILKOVIĆ, Belgrad Üniversitesi, Sırbistan
- Prof. Dr. Issam Mustafa Abdelhadi OKLEH, Ürdün Üniversitesi, Ürdün
- Prof. Dr. İbrahim Ahmad Abu Argoub, Ürdün Üniversitesi, Ürdün
- Prof. Dr. Kenan MORTAN, EISTI, Fransa
- Prof. Dr. Mehmet Yavuz ERLER, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
- Prof. Dr. Redzep SKRIJELJ, Novi Pazar Devlet Üniversitesi, Sırbistan
- Prof. Dr. Sabina BAKŠIĆ, Saraybosna Üniversitesi, Bosna-Hersek
- Prof. Dr. Serbo RASTODER, Montenegro Üniversitesi, Karadağ
- Prof. Dr. Timuçin KODAMAN, Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye
- Prof. Dr. Veli ATMACA, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye
- Prof. Dr. Yıldırım ATAYETER, Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye
- Prof. Dr. Zafer GÖLEN, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye
- Prof. Dr. Zehra GÖRE, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. Abidin TEMİZER, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. Barış ERDEM, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan
- Doç. Dr. Fariz AHMEDOV, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC), Azerbaycan
- Doç. Dr. Geray MUSAYEV, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC), Azerbaycan
- Doç. Dr. Nihada DELIBEGOVIĆ DZANIC, Tuzla Üniversitesi, Bosna-Hersek
- Doç. Dr. Ruhi İNAN, Balıkesir Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. Sevilay ÖZER, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. Tohid MELİKZADE, Urmiye Azad Üniversitesi, İran
- Dr. Öğr. Üyesi DMITAR ATANASSOV, Bulgaristan Bilimler Akademisi, Bulgaristan
- Dr. Öğr. Üyesi. Eman HAYAJNEH, Ürdün Üniversitesi, Ürdün

Dr. Öğr. Üyesi Marijan PREMOVIC, Montenegro Üniversitesi, Karadağ

Dr. Aqil MEMMEDOV, Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC),
Azərbaycan

Dr. Hasan BELLO, Arnavutluk Tarih Kurumu, Arnavutluk

Dr. Nurhoca AKBULAYEV, Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi
(UNEC), Azərbaycan

Dr. Oqtay GULIYEV, Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC),
Azərbaycan

Dr. Şahin EKBEROV, Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC),
Azərbaycan

SOSYAL, BEŞERİ VE İDARİ BİLİMLERDE

AKADEMİK ÇALIŞMALAR-2019

Editörler

Prof. Dr. Zafer GÖLEN

Doç. Dr. Sevilay ÖZER

Cetinje 2019

Editörler

Prof. Dr. Zafer GÖLEN

Doç. Dr. Sevilay ÖZER

Birinci Baskı • © Şubat 2019 /Cetinje-Montenegro

ISBN •

© copyright

All Rights Reserved / Tüm hakları saklıdır

Ivpe

web: www.ivpe.me

Tel. +382 41 234 709

e-mail: office@ivpe.me

Print

Ivpe

Cetinje, Montenegro

EKONOMETRİ ÇALIŞMALARI

ENFLASYON VE BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN TESTİ: MENA ÜLKELERİ İÇİN PANEL ARDL YAKLAŞIMI*

Serpil TÜRKYILMAZ¹ & Nursefa ERGİN²

Giriş

Enflasyon ve büyüme arasındaki ilişkilerin incelenmesi akademik araştırmacılar, piyasa katılımcıları ve politika uygulayıcıları açısından önem arz etmektedir. Ülkelerin ekonomik büyümeleri ve enflasyonları arasındaki teorik ilişkiler uzun yıllardır tartışılmasına rağmen günümüzde de etkileri üzerinde kapsamlı çalışmalar devam etmektedir.

Enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler farklı şekilde değerlendirilebilmektedir: Para sermaye yerini aldığı uzun dönemde büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olmasına sebep olmaktadır. Para, sermayeyi tamamlayıcı nitelikte olduğunda ise enflasyonun uzun vadede büyümeyi olumsuz etkilemesine neden olmaktadır. Eğer enflasyon oranı belirli eşik seviyesini aşarsa, enflasyonun uzun vadede büyüme üzerinde negatif bir etkisi söz konusu olmaktadır (Chu ve Sek, 2014: 943).

Ampirik kanıtların yetersizliği sebebiyle ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkiler ile ilgili tartışmalar devam etmektedir. Örneğin; Lupu (2010) çalışmasında Romanya’ da enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiş ve 2000 yılından itibaren enflasyonun kontrol edilerek GSYİH’ da pozitif büyümeye neden olduğunu göstermiştir.

Hasanov (2011), çalışmasında Azerbaycan için 2000-2009 yılları arasında enflasyonun ekonomik büyüme üzerindeki eşik etkisini incelemiştir. Sonuçlar; eşik seviyesinin altında enflasyonun GSYİH üzerinde anlamlı pozitif bir etkiye sahip olduğunu belirtirken eşik seviyesi %13 ü aştığında ise negatif bir etkiye sahip olduğunun kanıtını göstermiştir.

Hussain ve Malik (2011), çalışmalarında 1960-2006 dönemi için yıllık verileri kullanarak Pakistan’ da ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkiyi hata düzeltme modeli ile değerlendirmiştir. Bulguları enflasyon ile ekonomik büyüme arasında pozitif ilişkinin varlığının, enflasyondan ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik

* Bu çalışma 6-7 Aralık 2018 tarihlerinde, Bandırma’da düzenlenen Uluslararası Ekonomi, Finans ve Ekonometri Sempozyumu-ISEFE2018’nda *Poster Bildiri* olarak sunulmuştur.

¹ Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, FEF, İstatistik ve Bilgisayar Bilimleri Bölümü, Email: serpil.turkyilmaz@bilecik.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri A.B.D, Email: 711717001@ogr.uludag.edu.tr

ilişkinin ve enflasyonun eşik değerinden uzak olduğunu kanıtlarını sunmuştur.

Chudik vd. (2013), çalışmalarında kamu borçları ve enflasyonun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 1965-2010 dönemi için seçtikleri 40 ülke için dinamik panel veri yöntemleriyle incelemiştir. Bulguları kamu borcu ve enflasyonun ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde uzun dönemde anlamlı negatif bir ilişkinin varlığını göstermektedir.

Vinayagathan (2013) çalışmasında 1980-2009 döneminde seçilen 32 Asya ülkesi için ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkileri dinamik panel eşik büyüme regresyonu yaklaşımı ile incelenmiştir ve doğrusal olmayan bir ilişki ile %1 anlam seviyesinde % 5.43 düzeyinde bir enflasyon eşiği bulmuştur.

Chu ve Sek (2014), çalışmalarında 1960-2012 dönemi için düşük, orta ve yüksek gelirli üç ülke grubu için enflasyon ve büyüme arasındaki ilişkileri gecikmesi dağıtılmış regresyon modelleri ile incelemiş ve düşük-orta gelir grubundaki ülkeler için uzun dönem ilişkinin varlığını göstermişler fakat yüksek gelir grubundaki ülkeler için anlamlı bir uzun dönem ilişkisi bulamamışlardır.

Idris ve Bakar (2017) çalışmalarında ise Nijerya için enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkileri kavramsal bir yaklaşımla incelemiştir. Bulguları Nijerya'daki enflasyon trendinin sürdürülebilir büyümeyi negatif etkilediği yönündedir.

Obradovic vd. (2017) çalışmalarında 2007-2014 dönemi için Sırbistan' da ekonomik büyüme üzerine enflasyonun etkisini ARDL yöntemi ile incelemişler Toda-Yamamoto yöntemi ile kısa dönem nedensellik ilişkisini değerlendirmişlerdir. Çalışma bulguları iki değişken arasında uzun dönem eşbütünleşme ilişkisi ile enflasyondan ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi göstermektedir.

Švigir ve Miloš (2017)' in çalışmalarında 1980-2016 için İtalya ve Avusturya' da ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkiler için bir istatistiksel ve ekonometrik karşılaştırmalı bir yaklaşım söz konusudur. Düşük enflasyonun ekonomik büyüme üzerinde etkili yeterli bir faktör olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

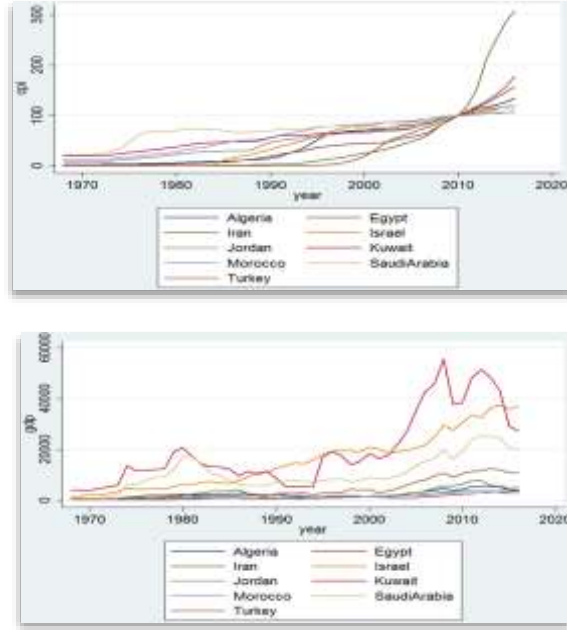
Özet olarak verilen literatürden de görüleceği üzere ülkelerin ekonomik büyümeleri ve enflasyonları arasındaki ilişkilerle ilgili farklı yaklaşım ve yöntemlerle farklı sonuçlar elde edilmiştir. Çalışma bu anlamda, seçilen bazı MENA ülkeleri için ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkiyi Panel ARDL yaklaşımı ile inceleyerek elde ettiği bulguları ile literatüre katkı sağlaması beklenen ilave bir çalışma niteliğindedir.

2. Analiz ve Bulgular

Bu çalışmada 1968-2016 dönemi için Panel Gecikmesi Dağıtılmış Otoresif Model (ARDL) yaklaşımı kullanılarak, seçilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkelerinde (Cezayir, Mısır, İran, İsrail, Ürdün, Kuveyt, Fas, Suudi Arabistan ve Türkiye) enflasyon ve büyüme arasındaki ampirik ilişkiler incelenmiştir. Yıllık çalışma verileri Dünya Bankası veri tabanından (<https://datacatalog.worldbank.org/>) elde edilmiştir.

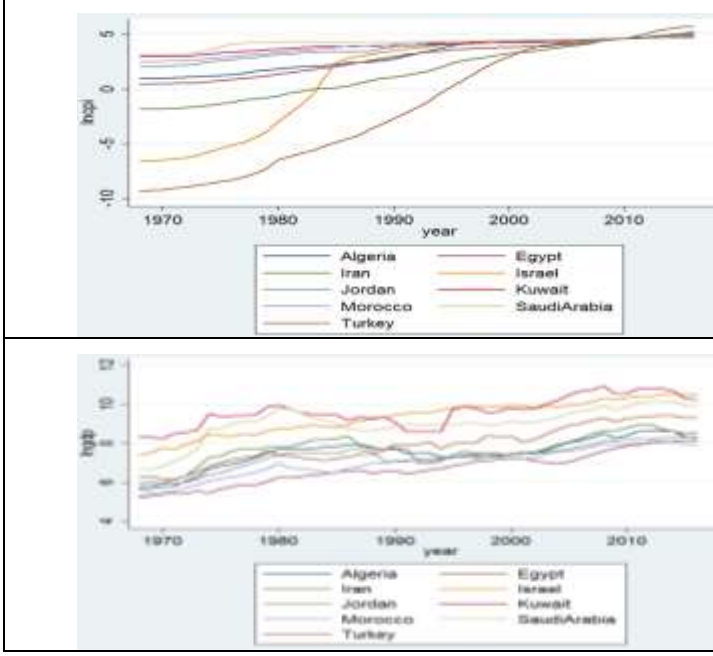
Logaritmik dönüşümlü TÜFE verileri Enflasyon, logaritmik GSYİH verileri ise ülkelerin büyüme göstergeleri olarak kullanılmıştır. Şekil 1'de Ülkelere Göre Yıllık TÜFE ve GSYİH grafikleri verilmiştir.

Şekil 1. Ülkelere Göre Yıllık TÜFE ve GSYİH Grafikleri

Şekil 1'de Cezayir, Mısır, İran, İsrail, Ürdün, Kuveyt, Fas, Suudi Arabistan ve Türkiye için 1968-2016 dönemi için yıllık TÜFE ve GSYİH değerlerini göstermektedir.

Şekil 2. Ülkelere Göre Enflasyon ve Büyüme Grafikleri

Şekil 2 ise 1968-2016 döneminde seçilen MENA ülkelerinin enflasyon ve büyümeleri için bir gösterge olarak kullanılan logaritmik dönüşümlü TÜFE ve GSYİH grafiklerini göstermektedir. Tablo 1 ise verilerin tanımlayıcı istatistiklerini vermektedir.

Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem	Ortalama	Standart Sapma	Min	Max
LTÜFE	441	2.5389	3.0987	-9.3039	5.7354
LGSYİH	441	8.0149	1.2804	5.2096	10.9254

*LTÜFE ve LGSYİH sırasıyla Enflasyon ve Ekonomik Büyüme' nin göstergesi olarak kullanılmıştır. İzleyen kısımlarda LTÜFE için ENF, LGSYİH için EB kısaltmaları kullanılacaktır.

Seçilen bazı MENA ülkeleri (Cezayir, Mısır, İran, İsrail, Ürdün, Kuveyt, Fas, Suudi Arabistan ve Türkiye) için ilgili değişkenler açısından yatay kesit bağımlılığının bulunup bulunmadığını analiz etmek için değişkenlere Pesaran (2004) Testi uygulanmıştır ve bulguları Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. Pesaran (2004) Yatay Kesit Bağımlılık Testi Sonuçları

Değişkenler	Test İstatistiği	Prob
ENF	39.24	0.000***
EB	36.63	0.000***

Not: H_0 : Yatay kesit bağımlılık yok, H_a : Yatay kesit bağımlılık var, *** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.10$

Tablo 2’ de ENF ve EB değişkenleri için Prob değerleri 0.01’den küçük olduğu için H_0 reddedilir. Değişkenlerde yatay kesit bağımlılık vardır. ENF ve EB değişkenleri için yatay kesit bağımlılığı söz konusu olduğundan ikinci nesil panel birim kök testlerinden Pesaran (2007) testi kullanılmaktadır.

Tablo 3. Panel Birim Kök Test Sonucu I

Pesaran (2007) Test Sonucu		
DEĞİŞKEN	<u>CADF^{SABİT}</u>	<u>CADF^{SABİT+TREND}</u>
ENF	-1.301	-1.833
EB	-2.187	-2.870
KD (%10)	-2.210	-2.730
KD (%5)	-2.330	-2.840
KD (%1)	-2.550	-3.060
	<u>CIPS^{SABİT}</u>	<u>CIPS^{SABİT+TREND}</u>
ENF	-1.301	-1.833
EB	-2.187	-2.870
KD (%10)	-2.07	-2.71
KD (%5)	-2.19	-2.86
KD (%1)	-2.41	-3.15

Not: (i) CADF ve CIPS test istatistikleri Pesaran (2007) tarafından türetilen yatay kesit bağımlılığı dikkate alan birim kök test istatistikleridir. CADF ve CIPS test istatistikleri Pesaran(2007) tablo değerleri ile karşılaştırılmaktadır.

(ii) Pesaran (2007) test hipotezleri: H_0 : Birim kök var, H_a : Birim kök yok

ENF serisi CADF değeri %1, %5 ve %10 kritik değerlerinden büyük olduğu için sabit ve sabit+trend durumlarında durağan değildir. CIPS değeri %1, %5 ve %10 kritik değerlerinden büyük olduğu için sabit ve sabit+trend durumlarında durağan değildir. EB serisi CADF değerine göre sabitte ve sabit+trend de durağan değildir. CIPS değerine göre sabitte ve sabit+trend de durağan değildir. Her iki serinin birinci farkları için birim kök test sonuçları Tablo 4’ de gösterilmektedir.

Tablo 4. Panel Birim Kök Test Sonucu II

Pesaran (2007) Test Sonucu				
DEĞİŞKEN	CADF ^{SABİT}	CADF ^{SABİT+TREND}	CIPS ^{SABİT}	CIPS ^{SABİT+TREND}
ENF	-3.148	-3.368	-3.148	-3.368
EB	-5.874	-5.916	-5.874	-5.916
KD (%10)	-2.210	-2.730	-2.05	-2.63
KD (%5)	-2.330	-2.840	-2.16	-2.75
KD (%1)	-2.550	-3.060	-2.36	-3.00

Not: (i) CADF ve CIPS test istatistikleri Pesaran (2007) tarafından türetilen yatay kesit bağımlılığını dikkate alan birim kök test istatistikleridir. CADF, CIPS test istatistikleri Pesaran(2007) tablo değerleri ile karşılaştırılmaktadır. (ii) Pesaran (2007) test hipotezleri H_0 : Birim kök var, H_a : Birim kök yok

Birinci farkı alınan ENF ve EB değişkenlerinin CADF ve CIPS istatistikleri %1, %5 ve %10 anlam düzeylerinden küçük olduğu için sıfır hipotezi reddedilmektedir. Buna göre seriler sabit ve sabit+trend durumlarında durağandır. Aynı mertebeden durağan olan değişkenler arasında uzun dönem ilişkisinin varlığı Westerlund (2007) Panel Eşbütünleşme Testi ile incelenmektedir. Test bulguları Tablo 5' de gösterilmektedir.

Tablo 5. Westerlund (2007) Panel Eşbütünleşme Testi Sonucu

EB- ENF			
	Test İstatistiği	Z-değeri	P-değeri
<i>Gt</i>	-3.403	-3.909	0.000***
<i>Ga</i>	-13.985	-0.941	0.173
<i>Pt</i>	-6.996	-0.765	0.222
<i>Pa</i>	-12.385	-1.723	0.042**
ENF-EB			
<i>Gt</i>	-3.287	-3.478	0.000***
<i>Ga</i>	-26.603	-6.632	0.000***
<i>Pt</i>	-5.637	0.816	0.793
<i>Pa</i>	-10.812	-0.933	0.175

Not:(i) Westerlund(2007) eşbütünleşme testinin hipotezleri; H_0 : Eşbütünleşme yok, H_a : Eşbütünleşme var (ii)***p<0.01, **p<0.05, *p<0.10

Tablo 5 incelendiğinde eşbütünleşme testine ait dört farklı test istatistiği elde edilmektedir. *Gt* ve *Pa* test istatistiklerinin Prob. değeri sırasıyla kritik değerden (%1,%5) küçük olduğu için sıfır hipotezi reddedilir. EB ile ENF arasında eşbütünleşme ilişkisi bulunmaktadır.

ENF ile EB arasında Gt ve Ga test istatistikleri eşbütünlük ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Enflasyonun uzun dönem ekonomik büyüme üzerindeki etkisini veren eğim katsayılarının tahmini için Pesaran vd. (1999) tarafından geliştirilen ARDL yaklaşımı kullanılmaktadır. ARDL (p, q) modeli (Chu and Sek, 2014:945);

$$y_{it} = \sum_{j=1}^p \lambda_{ij} y_{i,t-j} + \sum_{j=1}^q \gamma_{ij} x_{i,t-j} + \mu_i + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

şeklinde yazılabilmektedir. Burada $i=1,2, \dots, N$ paneldeki ülkeleri, $t=1,2, \dots, T$ zaman periyodunu ifade etmektedir. p ve q ise sırasıyla bağımlı ve bağımsız değişkenin ülkelere göre değişen gecikme değerleridir. y_{it} ; bağımlı değişken vektörünü, x_{it} ; bağımsız değişken vektörünü göstermektedir. Eğer regresyon modelindeki değişkenler $I(1)$ ve eşbütünlük ise uzun dönem dengesi için hata terimleri $I(0)$ süreci göstermelidir. Bir vektör hata düzeltme modeli (VECM) ile uzun dönem dengesinden sapmalar ve uzun dönem dengesi tahmin edilebilmektedir. Söz konusu hata düzeltme modeli (Chu and Sek, 2014:945);

$$\Delta y_{it} = \theta_i (y_{i,t-1} - \beta_i x_{i,t-1}) + \sum_{j=1}^{p-1} \lambda_{ij} \Delta y_{i,t-j} + \sum_{j=1}^{q-1} \gamma_{ij} x_{i,t-j} + \mu_i + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

Burada β_i uzun dönem parametreleridir ve θ_i denge ya da hata düzeltme parametreleridir. Pesaran vd. (1999) Ortalama Grup Tahmincisi (Mean Group Estimation-MG) ve Havuzlanmış Ortalama Grup Tahmincisi (Pooled Mean Group Estimation-PMG) olarak iki farklı tahminci önermiştir. MGE (Mean Group Estimation) ve PMGE (Pooled Mean Group Estimation). MG tahmincisi, uzun dönem ARDL spesifikasyonundaki katsayılar üzerinde hiçbir kısıtlama yapmamakta ve bireysel ARDL tahminlerinde elde ettiği uzun dönem katsayılarının ortalamalarıyla uzun dönem katsayılarının elde edilmesini mümkün kılmaktadır. PMG tahmincisi ise, MG tahmincisi yerine kullanılabilir. PMG uzun dönem katsayılarını kısıtlamakla birlikte sabitlerin, hata terimi varyanslarının ve kısa dönem katsayılarının değişmesine de izin vermektedir. Bu nedenle, panel ARDL modelinde değişkenlerin uzun dönem homojenlik ve kısa dönem heterojenlik varsayımlarının gerçekleşmesine izin vermektedir. Bununla birlikte model, alternatif model spesifikasyonları arasında tercih yapma imkanını da sağlamaktadır (Erataş vd., 2015: 404). Pesaran vd (1999) MG veya PMG tahmincileri arasında seçimin Hausman testi ile yapılabileceğini belirtmektedirler. Panel ARDL tahmininde hem PMG hem de MG tahmini için uygun gecikme sayısının belirlenmesi gerekmektedir. Gecikme uzunluğunun tespiti Akaike veya Schwarz bilgi kriterlerine göre yapılabilmektedir.

ENF ve EB arasındaki ilişki için Panel ARDL modeli tahmininde Havuzlanmış Ortalama Grup Tahmini (PMG) (Model II) ile Ortalama Grup Tahmini (MG) (Model I) arasında uygun model seçimi için Hausman testi uygulanmaktadır. Hausman Test sonuçları Tablo 6’ da verilmiştir.

Tablo 6. Hausman Testi Sonuçları

Model	Test İstatistiği	Prob.
Model I (MG)	5.92	0.0150**
Model II (PMG)	2.22	0.136

Not: (i) H_0 : Havuzlanmış Ortalama Grup Tahmini, H_a : Ortalama Grup Tahmini, **(ii)** *** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.10$

Tablo 6’ daki test sonuçlarına göre Model I için %5 anlam düzeyinde sıfır hipotezi reddedilmektedir. Buna göre Ortalama Grup Tahmini (MG) yapılmaktadır. Model II için bütün anlam düzeylerinde sıfır hipotezi reddedilememektedir. Panel ARDL modelinin uzun dönemli tahmin sonuçları Tablo 7’ de gösterilmektedir.

Tablo 7. Panel ARDL Uzun Dönem Tahmini

Ortalama Grup Tahmini –MG (Model I)					
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Katsayı	Standart Hata	Z	P-değeri
EB	ENF	0.4117	0.11503	3.58	0.000***
Havuzlanmış Ortalama Grup Tahmini-PMG (Model II)					
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Katsayı	Standart Hata	Z	P-değeri
ENF	EB	0.4627	0.0549	8.42	0.000***

Not: (i) Model I’de ENF: enflasyon değişkeninin uzun dönem parametresini, Model II’de EB: Gayri Safı Yurtiçi Hasıla değişkeninin uzun dönem parametresini ifade etmektedir. **(ii)** *, **, *** sırası ile %10, %5 ve %1 anlam düzeyleridir.

Tabloda, EB ile ENF arasında iki farklı panel ARDL modeli tahmin edilmiştir. Model I’de ENF değişkeni uzun dönem parametresini temsil etmektedir. Model II’de EB değişkeni uzun dönem parametresini temsil etmektedir. Uzun dönem parametreleri %1 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Uzun dönemde ENF’de meydana gelen %1’lik artış EB’ yi %0.41 oranında artırmaktadır. Uzun dönemde EB’ de meydana gelen %1’lik artış ENF’i %0.46 oranında artırmaktadır. EB bağımlı

değişkeni için Panel ARDL modelinin kısa dönem tahmin sonuçları ise Tablo 8' de gösterilmektedir.

Tablo 8. Panel ARDL Kısa Dönem Tahmini
Ortalama Grup Tahmini-MG (Model I)
(Δ EB Bağımlı Değişken)

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Z	P-değeri
EC	-0.1412	0.0158	-8.91	0.000***
Δ EB(-1)	0.1727	0.0462	3.74	0.000***
Δ EB(-2)	0.1008	0.0309	3.26	0.001***
Δ ENF	0.0940	0.2727	0.34	0.730
Δ ENF(-1)	0.0017	0.1424	0.01	0.990
Δ ENF (-2)	-0.1665	0.1623	-1.03	0.305
SABİT	0.9717	0.1364	7.12	0.000***

Not:(i) Tabloda, Δ EB: ilk farkı alınmış logaritmik gayri safi yurtiçi hasıla değişkeni, Δ EB(-1): ilk farkı alınmış logaritmik gayri safi yurtiçi hasıla değişkeninin birinci gecikmesi, Δ EB(-2): ilk farkı alınmış logaritmik gayri safi yurtiçi hasıla değişkeninin ikinci gecikmesi, Δ ENF: ilk farkı alınmış logaritmik Tüfe değişkeni, Δ ENF(-1): ilk farkı alınmış logaritmik Tüfe değişkeninin birinci gecikmesi, Δ ENF(-2): ilk farkı alınmış logaritmik Tüfe değişkeninin ikinci gecikmesi, EC: modelin hata düzeltme parametresi
(ii) *, **, *** sırası ile %10, %5 ve %1 anlam düzeyleridir.

Tablo 8' deki sonuçlara göre; hata düzeltme parametresi (EC) negatif ve %1 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu parametre serilerin durağan olmamasından kaynaklanan kısa dönem sapmalarının bir sonraki dönemde dengeye gelme hızını göstermektedir. EB ile ENF arasında uzun dönemli bir ilişki söz konusudur. Bir dönemde oluşan dengesizliklerin yaklaşık %14'ünün bir sonraki dönemde düzeleceği ve uzun dönem dengesine yaklaşması sağlanacağı söylenebilmektedir.

Tablo 8' de modelde bağımlı ve bağımsız değişkenlerin gecikmeli değerleri için katsayılar incelendiğinde Δ EB(-1), Δ EB(-2) ve sabit parametre %1 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. ENF değişkeni katsayıları istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır. Δ EB(-1)'de meydana gelen %1'lik bir artış Δ EB'yi %0.17 oranında artırmaktadır. Δ EB(-2)'de meydana gelen %1'lik bir artış Δ EB'yi %0.10 oranında artırmaktadır.

Tablo 9. Panel ARDL Kısa Dönem Tahmini

Havuzlanmış Ortalama Grup Regresyonu – PMG (Model II) (Δ ENF Bağımlı Değişken)				
Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Z	P-değeri
EC	-0.0277	0.0112	-2.48	0.013**
Δ ENF(-1)	0.6120	0.0538	11.36	0.000***
Δ EB	-0.1013	0.0536	-1.89	0.059*
Δ EB(-1)	0.0416	0.0296	1.41	0.159
SABİT	0.0308	0.0086	3.57	0.000***

Not:(i) Tabloda, Δ ENF: ilk farkı alınmış logaritmik Tüfe değişkeninin birinci gecikmesi, Δ EB: ilk farkı alınmış logaritmik gayri safi yurtiçi hasıla değişkeni, Δ EB(-1): ilk farkı alınmış logaritmik gayri safi yurtiçi hasıla değişkeninin birinci gecikmesi, EC: modelin hata düzeltme parametresini temsil etmektedir. **(ii)** *, **, *** sırası ile %10, %5 ve %1 anlam düzeyleridir.

Tablo 9’da hata düzeltme parametresi (EC) negatif ve %5 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. EB ile ENF arasında uzun dönemli bir ilişki söz konusudur. Bir dönemde oluşan dengesizliklerin yaklaşık % 2.77’si bir sonraki dönemde düzelecek ve uzun dönem dengesine yaklaşması sağlanacaktır.

Tablo 9’a göre modelde bağımlı ve bağımsız değişkenlerin katsayıları incelendiğinde Δ ENF(-1) ve sabit parametre %1 anlam düzeyinde Δ EB %10 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Δ EB(-1) değişkeni istatistiksel olarak anlamlı değildir. Δ ENF(-1)’de meydana gelen %1’lik bir artış Δ ENF’i %0.61 oranında artırmaktadır. Δ EB’de meydana gelen %1’lik bir artış Δ ENF’i %0.10 oranında düşürmektedir.

ENF ve EB değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkisi için ise Granger nedensellik testini temel alan Dumitrescu ve Hurlin (2012)’in testi ile incelenmektedir. Test sonuçları Tablo 10’ da gösterilmektedir.

Tablo 10. Nedensellik Testi Sonuçları

Dumitrescu ve Hurlin (2012) Test Sonucu			
Nedensellik Yönü	W-bar	Z-bar (p-değeri)	Z-bar tilde (p-değeri)
ENF \leftarrow EB	6.0340	10.6787 (0.0000)	9.7591 (0.0000)
EB \leftarrow ENF	1.1201	0.2548 (0.7989)	0.1440 (0.8855)

Not:(i) Testin hipotezleri: H_0 : X değişkeni Y değişkenin nedeni değildir H_0 : X değişkeni Y değişkenin nedenidir. **(ii)** *, **, *** sırası ile %10, %5 ve %1 anlam düzeyleridir.

Tabloda 10’ da ENF ve EB arasındaki nedensellik ilişkisi için uygulanan Dumitrescu ve Hurlin (2012) testinin W-bar, Z-bar ve Z-bar

tilde olmak üzere üç farklı test istatistiği elde edilmektedir. Bulgular, EB' nin %1 anlam düzeyinde ENF' in granger nedeni olduğunu gösterirken, ENF ise EB' nin granger nedeni değildir. Buna göre EB' den ENF' e doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi söz konusudur.

3. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, 1968-2016 yılları arasında, Panel Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Model (ARDL) yaklaşımı kullanılarak, seçilen bazı Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkelerinde (Cezayir, Mısır, İran, İsrail, Ürdün, Kuveyt, Fas, Suudi Arabistan ve Türkiye) enflasyon ve büyüme arasındaki ampirik ilişkileri araştırmaktadır.

Bu amaçla analiz bulgularına göre; seçilen 8 MENA ülkesinde 1968-2016 dönemi için enflasyon ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem bir denge ilişkisinin varlığına işaret eden negatif ve anlamlı hata düzeltme katsayısı bir eşbütünleşme ilişkisinin kanıtını sunmaktadır. İki değişken uzun dönemde birbirini etkilemektedir. Kısa dönemde ise fiyat istikrarsızlıklarının etkisi tam olarak ortaya çıkmadığından, ülkelerin enflasyonlarının ekonomik büyüme üzerinde etkisi gözlenememiştir. Buna rağmen kısa dönemde ülkelerin büyümeleri üzerinde artış yönünde geçmiş dönem ekonomik büyüme etkisi söz konusudur.

Benzer biçimde ekonomik büyümenin enflasyon üzerindeki etkisi ise negatiftir. Büyümenin artması enflasyonu düşürmektedir. Aynı zamanda ülkelerin ekonomik büyümelerinden enflasyona doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi elde edilmiştir. Büyüme toplam talebi tetikleyerek fiyatlar genel düzeyini etkileyebilmektedir.

Çalışmadan elde edilen büyümeden enflasyona doğru olan nedensellik ilişkisi bu durumu destekler niteliktedir. Durağan bir enflasyon ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin ve fiyat istikrarının önemli göstergelerindedir. Bu nedenle ülke ekonomilerinde istikrarın sağlanması ve büyümenin gerçekleşmesi ülkelerin ekonomi politikalarının temelini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, ekonomik büyümenin düzenli olarak gerçekleşmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için fiyat istikrarının temel belirleyicisi olan enflasyonun ülkelerin uygulayacakları makroekonomik politikalarla kontrol altında tutulması uygundur.

4. Kaynaklar

- Chu, J.F. and Sek, S.K., 2014. Investigating the relationship between inflation and growth: Evidence from panel ARDL models. *AIP Conference Proceedings* 1605. 943-948. doi: 10.1063/1.4887717.
- Chudik, A., Pesaran, H., Mohaddes, K. and Raissi, M., 2013. Debt, Inflation and Growth
- Robust Estimation of Long-Run Effects in Dynamic Panel Data Models. *Federal Reserve Bank of Dallas Globalization and Monetary Policy Institute*. Working Paper No. 162, 1-66.
- Erataş, F., Nur, H.B. ve Çınar, S., 2015. Para Arzının Post Keynesyen Yorumu: Gelişmiş Ülkeler Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3(15). 398-409.
- Hasanov, F., 2011. Relationship between inflation and economic growth in Azerbaijani economy: Is there any threshold effect?. *MPRA Paper No. 33494*. 1-9.
- Hussain, S. ve Malik, S., 2011. Inflation and Economic Growth: Evidence from Pakistan. *International Journal of Economics and Finance*. 3(5), 262-276.
- Idris, M. and Bakar, R., 2017. The Relationship between Inflation and Economic Growth in Nigeria: A Conceptual Approach. *Asian Research Journal of Arts & Social Sciences*. 3(1): 1-15. Article no.ARJASS.33365 ISSN: 2456-4761.
- Lupu, D.V., 2010. The Correlation between Inflation and economic Growth in Romania. *Lucrări Ştiinţifice*. 53, Seria Zootehnie, 359-363.
- Obradovic, S., Sagic, S., Furtula, S. ve Lojanica, N., 2017. Linkages between Inflation and Economic Growth in Serbia: an ARDL Bounds Testing Approach. *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics*. 28(4), 401-410.
- Švigir, M. and Miloš, J., 2017. Relationship Between Inflation and Economic Growth: Comparative Experience of Italy and Austria. *Stručni Rad*. 5(2), 91-101.
- Vinayagathan T., 2013. Inflation and Economic Growth: A Dynamic Panel Threshold Analysis for Asian Economies. *GRIPS Discussion Paper*. 12(17), 1-23.